

בס"ד. ט"ו תמוז, במחנה־קיץ „גן ישראל“, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טובי, ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל השמחה בהמאמר², דצריך להבין, הרי נוסח ברכת הנסים הוא ברוך שעשה לי נס, ולמה אומר כאן הלשון טוב. גם צריך להבין אומרו הגומל לחייבים כו', היינו שמזכיר על עצמו ענין של חובה.

ומבאר בהמאמר בארוכה, דהנה נודע דירידת הנשמה בגוף היא ירידה גדולה ועצומה במאד מאד. שהרי הנשמה כמו שהיא למעלה כתיב בה³ חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו, היינו, שעמדה במעלה עליונה ביותר. ואח"כ היתה הירידה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא⁴, שזהו שלמטה נתלבשה הנשמה בנפש הבהמית ובגוף ובעניני העולם. והנה, כשם שבהיות הנשמה למעלה לא הי' לה שייכות אלא עם עניני אלקות, כך בירידתה למטה, הנה מצד ההתלבשות וההעלם וההסתר של נה"ב, הגוף ועניני העולם, הרי זה פועל שצריך כמה ראיות על המציאות דעניני אלקות, וגם אז יודעים רק המציאות ולא המהות. אמנם, ירידה זו היא צורך עלי⁵, כי, דוקא עי"ז שבהיותה בהתלבשות זו ובהעלם והסתר זה הרי היא לומדת תורה ומקיימת מצוות בהידור, ופועלת אתכפיא סט"א ואתהפכא סט"א (שהמציאות של עבודה זו שייך דוקא בעוה"ז הגשמי), שעיי"ז אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמינ⁶, באופן נעלה יותר מכמו שהי' קודם ירידת הנשמה, אזי מתעלית הנשמה למעלה עליונה יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה. והנה, ענין זה הוא בבחינת שני הפכים, שהרי באותה שעה שהנשמה נמצאת בבירא עמיקתא, בהתלבשות ובהעלם והסתר כו', צריכה היא לעמוד בתנועה דלימוד התורה וקיום המצוות, שזהו כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף (כמבואר בתניא⁶). אך על זה

(1) ראה ברכות נד, ב.

(2) ד"ה ברוך הגומל דש"פ פינחס תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' ריא). וראה גם ד"ה זה די"ג

תמוז (סה"מ שם ע' רח).

(3) מלכים א יז, א.

(4) לשון הש"ס — חגיגה ה, ב.

(5) בתניא פכ"ז ובלקו"ת ר"פ פקודי מציין

לזהר ח"ב קכח, ב (ובלקו"ת שם מציין גם

לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה

גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

ד"ה באתי לגני השי"ת פ"א.

(6) פמ"א (נח, א).

הי' הענין דמתן תורה, שבמעמד הר סיני עמדו כל הנשמות, הן הנשמות שבאותו הדור, שלפני אותו הדור וכל הדורות שעתידיים לבוא, ולכל אחד מהם ניתנו כחות, שזהו"ע משביעין אותו, מלשון שובע, שיוכלו לעמוד בכל ההעלמות וההסתרים, וישלימו את תכלית הכוונה לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹⁰.

ומסיים בהמאמר¹¹, דהנה כתיב¹² אני הוי' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם, פי' דהנביא מתמי' ואומר לישראל, הלא אתם רואים כי הוא ית' אינו משנה בהבטחתו כו' (היינו שהבטחת הוי' על הענין דמשביעין אותו, שבכל מקום ובכל דור יוכלו למלא את השליחות שבשבילה היתה ירדת הנשמה למטה, הנה הבטחה זו היא באופן דלא שניתי, שלא הי' בה שינוי כלל), א"כ למה אתם בני יעקב לא כליתם, מדוע אין אתם נמשכים אחרי התומ"צ בכלות הנפש.

ב) והנה הסיבה לכך שלא הי' שינוי בהבטחת הוי' (שזהו הפירוש הפשוט במ"ש אני הוי' לא שניתי), הרי זה מצד ההמשכה משורש ומקור היותר עליון, גבוה על גבוה¹³, עד שנמשך מעצמותו ומהותו ית', שהוא למעלה מכל שינויים, היינו, לא רק למעלה משינויים של מקום וזמן דעוה"ז הגשמי (שזהו העדר השינוי בקיום ההבטחה כפשוטה), אלא למעלה מכל שינויים ומכל התחלקות לגמרי. וע"ד משנ"ת במאמרים הקודמים¹⁴ בענין שם הוי', ששם הוי' כפשוטו הוא מלשון מהוה¹⁵, שממנו נעשה ענין ההתהוות, ואף שזהו ע"י התלבשותו בשם אלקים, בגימטריא הטבע¹⁶, מ"מ, ההתהוות היא מדבר הוי', וכמ"ש¹⁷ כל אשר חפץ הוי' עשה בשמים ובארץ. אמנם, יש בשם הוי' עינים נעלים יותר, שזהו שהוי' הוא מלשון הי' הוה ויהי' כאחד¹⁸,

ידיכם קודש פ"ב (לעיל ע' 105; ע' 145).
 (15) פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. זח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). מו"נ ח"א פס"א. תניא שער היחוד והאמונה רפ"ד.
 (16) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ר"ח שער האהבה פ"ו (ד"ה והמרגיל). שו"ת חכם צבי סי"ח. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך.
 (17) תהלים קלה, ו.
 (18) זהר ופרדס שבהערה 15. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

7) שמו"ר פכ"ח, ו.
 8) נדה ל, ב. תניא פ"א.
 9) ראה קצורים והערות לתניא ס"ע נו ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' רלה ואילך.
 10) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.
 ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 11) סה"מ שם ע' רטז.
 12) מלאכי ג, ו.
 13) ע"פ קהלת ה, ז.
 14) ד"ה הוי' לי בעוהרי פי"ב, וד"ה שאו

שכולל כל הזמנים ביחד, שזהו"ע שלמעלה מהזמן. ועד שישנו הענין דהוי" שהוא אמיתית המציאות, שזהו"ע שלמעלה מכל התחלקות, ומצד זה הוא למעלה גם מכל שינויים, ועז"נ אני הוי" לא שניתי. ומזה נמשך גם למטה מטה, בנוגע להבטחה כפשוטה הקשורה עם עניני עוה"ז, שכל השינויים דעוה"ז לא יפעלו שום שינוי ח"ו בהבטחה זו.

ג) **וביאור** הענין, דהנה, נת"ל שבענין שם הוי" יש כמה שיטות. שיטת הפרדס¹⁹ היא, שאע"פ ששם הוי" נקרא שם העצם, מ"מ, אין זה שם על עצמותו ומהותו ית', אלא על עצמות האצילות. ונתבאר בפרטיות יותר, שבאצילות גופא הרי זה האורות דאצילות, כפי שהאורות מתלבשים בכלים, או לכל הפחות כפי שהאורות הם בגדר הכלים, היינו, שהכלים יכולים להטיל עליהם ענין של התלבשות וגם ענין של צמצום. והענין בזה²⁰, דהנה, בשם הוי" יש בכללות ג' ענינים. ענין הא' הוא ד' האותיות דשם הוי", שענינם הוא צמצום והתפשטות המשכה והתפשטות²¹, שזהו כללות הענין דסדר ההשתלשלות עם כל הצמצומים שבו, ולמטה יותר הו"ע הניקוד דשם הוי". ענין הב' הוא שם הוי" כפי שהוא למעלה מהטבע, שמצד זה ישנם ניסים גלויים שלמעלה מהטבע. וענין הג' הוא שם הוי" שמצדו ישנם ניסים גלויים, אבל באופן שהנסים הם בהטבע, והיינו שיש בזה חיבור שני הפכים, טבע ולמעלה מהטבע, ע"ד שבור את החבית ושמור את יינה²², דהיינו, שבירת ענין הטבע, אבל באופן דשמור את יינה, שהטבע ישאר במציאות. וע"ד הנס דפורים, שראו כל אפסי ארץ את הנסים של הקב"ה, ומ"מ נשאר הטבע במציאות (המלכים והשרים וכל הענינים כו'), כמסופר במגילת אסתר. וענין זה שהוא חיבור שני הפכים (שבור את החבית ושמור את יינה) הוא למעלה יותר מהניסים שמבטלים את הטבע לגמרי. והמשכת ענין זה היא מבחי' שלמעלה משינויים, והיינו, שמצד היותו למעלה משניהם, הן מטבע והן מנסים, הן מזמן ומקום והן משלילת הזמן והמקום, ביכלתו לאחד את שני ההפכים, שיהי' ע"ד מקום הארון אינו מן המדה²³, דאף שהארון הי' אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו²⁴, מ"מ, לא הי' מקום הארון מן המדה, שזהו"ע שני הפכים בבת אחת.

22) ב"ב טז, א.

23) יומא כא, א. וש"ג.

24) תרומה כה, י.

19) שער יש (שער שם בן ד') פ"א.

20) בהבא לקמן — ראה סה"מ תרס"ח

ע' קעט ואילך.

21) ראה לקו"ת בשלח א, א. ובכ"מ.

והנה, ענין זה (הבחי' היותר עליונה שעל ידה נעשה חיבור הפכים) הוא גם לשיטת הפרדס ששם הוי' הו"ע עצמות האצילות, דהיינו האורות כפי שמתלבשים בהכלים או לכל הפחות כפי שהם בגדר כלים, שהכלים יכולים לפעול בהם ענין של התלבשות וצמצום. וע"ד מ"ש²⁵ על כל כבוד חופה, היינו, שספירת הבינה, להיותה למעלה הן מז"א והן ממלכות (שמלכות הו"ע דזמן ומקום, וז"א הו"ע שלמעלה מזמן ומקום), הרי היא בבחינת מקיף (חופה) לשניהם בשוה, כי, להיותה למעלה משני הענינים, ביכלתה להיות מקיף לשני הענינים יחד ולאחד אותם ביחד. והרי ספירת הבינה היא בבחינת האורות כפי ששייכים כבר לכלים ועד שמתלבשים בכלים (שבבחי' זו הו"ע שם הוי' לשיטת הפרדס), כידוע²⁶ שהענין דאיהו וחייהו חד²⁷ הוא עד ספירת החכמה, והענין דאיהו וגרמוהו חד²⁷ מתחיל מבינה ולמטה. ונמצא, שגם בבחי' זו ישנו העילוי היותר גדול דחיבור שני הפכים.

אמנם בספר פלח הרמון²⁸ כתב שיש מקובלים שלא נתפייסו בשיטת הפרדס שהשם הוא רק על עצמות האצילות, היינו, האורות דאצילות כפי ששייכים כבר לכלים, שהרי אמרו רז"ל²⁹ עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד, ופירוש עד שלא נברא העולם קאי על כללות העולמות, אפילו עולם האצילות³⁰, וא"כ, אי אפשר לומר שענין השם הוא רק לאחרי שנברא עולם האצילות, שהרי אמרו רז"ל שעד שלא נברא הי' כבר ענין השם. ולכן מבאר בפלח הרמון (וכ"ה גם דעת השל"ה³¹) דמ"ש עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד קאי על עליית הרצון, שעל זה אפשר לומר עד שלא נברא העולם, כיון שזהו רק מה שעלה ברצונו לברוא את העולם, ובדרגא זו ישנו הענין דשם הוי', ואפשר לומר שהשם הוא קדמון. והיינו, שאע"פ שהשם כפי שהוא בבחי' עליית הרצון אינו קדמון בעצם, שהרי ישנה הדרגא שקודם עלות הרצון, שבה לא שייך הענין דשם הוי' (לפי שיטה זו), מ"מ, הרי הוא קדמון לגבי כל העולמות, כולל גם תחילת כל העולמות שהוא עולם האצילות, שהרי עליית הרצון שעלה ברצונו כל העולמות, החל מעולם האצילות, היא קודם כל העולמות, כולל גם עולם האצילות.

(27) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

(28) שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ב.

(29) פדר"א פ"ג.

(30) ראה עבוה"ק ח"א פ"ב.

(31) ד, א.

(25) ישע"י ד, ה. וראה בכ"ז בסידור

ובלקו"ת שה"ש ד"ה כי על כל כבוד.

(26) ראה לקו"ת שה"ש לט, ג. קיצורים

והערות לתניא ע' קה. סה"מ תרנ"ג ע' רכח.

סה"מ תש"ח ע' 161 ובהערה שם.

אך שיטת רוב המקובלים, וכן היא גם המסקנא בתורת החסידות, ששם הוי' ישנו גם קודם עליית הרצון. והענין בזה, דהנה, משנת"ל במ"ש עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד שקאי על עולם האצילות, הרי פנימיות הכוונה בזה היא לא רק על עולם האצילות כמו שהוא, אלא גם השורש דעולם האצילות, שורש בחי' ממכ"ע כפי שהוא לפני הצמצום, שקודם לזה ישנו ג"כ הענין דהוא ושמו בלבד. ועכצ"ל, ששם הוי' ישנו אפילו קודם עלות הרצון, שהרי ענין הרצון, אפילו עליית הרצון כמו שהוא לפני הצמצום, הוא כבר ענין של גילוי אור, ועוד לפני זה, קודם עליית הרצון, ישנו כבר הענין דשם הוי'. והענין בזה, כמ"ש בספר גנת אגוז³² שישנו שם הוי' שבעצמות שאינו בבחי' אותיות, ומורה על ההוי' הקדומה בהחלט, מחויב המציאות, שזהו אמיתית העצמות שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו³³. ולכן אפשר לומר על שם הוי' ששמו הוא קדמון כקדמותו ית' (משא"כ להשיטה שענין השם מתחיל רק בבחי' עליית הרצון, אי אפשר לומר שהשם הוא קדמון כקדמותו ית', שהרי קדמותו ית' היא גם קודם עליית הרצון).

ד) והענין בזה, דהנה, בשם הוי' ישנם אותיות י"ה ו"ה, וכשם שבשם הוי' דלתתא ענינם של אותיות ו"ה הוא בחי' ממכ"ע, שזהו"ע³⁴ דהנגלות לנו ולבנינו³⁵, ואותיות י"ה הם בחי' סוכ"ע, שזהו"ע הנסתרות להוי' אלקינו³⁵, הנה כמו"כ ישנו ענין זה גם בשם הוי' דלעילא, והו"ע השורש דממכ"ע וסוכ"ע כפי שהוא לפני הצמצום, ובכללות הרי זה בחי' מלכות דא"ס ותפארת הנעלם שבעצמותו ומהותו ית'. וע"פ האמור ששם הוי' ישנו (לא רק לפני הצמצום, אלא) גם לפני עלות הרצון, נמצא, שבשם הוי' שלפני עלות הרצון נכלל לא רק בחי' י"ה, שורש בחי' סוכ"ע, אלא גם בחי' ו"ה, שורש בחי' ממכ"ע. והרי מובן ששם הוי' שיש בו ד' אותיות, הנה גם כפי שהוא לפני הצמצום, ואפילו לפני עלות הרצון, אין לו תפיסת מקום לגבי עצמות ומהות, דכיון שזהו שורש על ענין ההתהוות, אפילו שורש ומקור באופן היותר דק והיותר עליון, הרי זה שלא בערך לגבי עצמות ומהות. ואעפ"כ, אפשר לומר על שם הוי' שלפני עלות הרצון שהוא קדמון כקדמותו

(32) חלק הראשון שער ההוי' (ד, א) (34) ראה סה"מ תרנ"ו ע' שעד.
 (35) נצבים כט, כח. תקו"ז ת"י. לקו"ת ואל"ך). — הובא בשל"ה ה, א.
 (33) תניא אגה"ק ס"ב. פקודי ג, ב ואל"ך. שם ראה כט, א.

ית', כי, אע"פ שאינו בערך להעצמות, מ"מ, להיותו כלול בהעצמות, הרי הוא קדמון כקדמותו ית'. והדוגמא לזה ממה שאמרו רז"ל³⁶ אין השכינה שורה אלא על חכם גבור עניו ובעל קומה, וכולן ממש כו', והרי מובן שזה שמשה הי' גבור, גבור כפשוטו בכח הגוף, אינו בערך למעלת היותו חכם (והיינו, שאפילו בהכחות כפי שהיו אצל משה, הנה כח הגבורה שלו אינו בערך לגבי כח החכמה שלו), ומ"מ, גם כח הגבורה שלמטה מכח החכמה ישנו כלול בו. ועד"ז יובן למעלה בענין שם הוי' כפי שהוא לפני הצמצום כביכול, שאף שישנו שם לא רק בחי' י"ה אלא גם בחי' ו"ה, שהו"ע שורש ההתהוות, שזהו שלא בערך לגבי עצמות ומהות, מ"מ, הרי הוא נמצא וכלול בהעצמות, ולכן אפשר לומר ששמו הוא קדמון כקדמותו ית'.

(ה) **וזהו** פנימיות הענין במ"ש³⁷ הוי' לי בעוזרי, דהנה, נת"ל³⁸ שעוזרי קאי על הניצוצות המתבררים ע"י העבודה למטה, והרי הבירור צריך להיות באופן שמבררים ומזככים ומעלים את הניצוץ שנמצא למטה, עד שיוכלל בהעצמות, ולכאורה, הרי זה שני הפכים שאינם בערך זל"ז. אך על זה נאמר הוי' לי בעוזרי, היינו, שמצד המשכת שם הוי' בהניצוצות יכול להיות הבירור באופן דחיבור שני הפכים. והיינו, לפי שאין זה רק שם הוי' דלתא, שמצד זה ישנו הענין דאני הוי' לא שניתי בנוגע להבטחה כפשוטה (כנ"ל ס"א), ולא רק הוי' דלעילא, שהוא שם הוי' שלפני הצמצום, שהוא השורש דבחי' ממכ"ע, ששם ישנו הציור דד' אותיות, אלא זהו שם הוי' שלפני עליית הרצון, שאינו בבחי' אותיות, ומורה על ההוי' הקדומה בהחלט, מחויב המציאות (כנ"ל). וכיון שעצמות ומהות הוא למעלה מכל ההפכים, הרי הוא נמנע הנמנעות³⁹, וביכלתו לחבר כל ההפכים. וזהו גם הענין דמשביעין אותו, מלשון שובע, שנותנים כח לכל אחד מישראל שיוכל לעמוד בהתלבשות וההעלמות וההסתרים דעוה"ז וימלא שם את השליחות של אדם העליון, ולמעלה יותר, השליחות דעצמות ומהות, שזהו"ע ויקם עדות⁴⁰, וכן הענין דחוקים ומשפטים, ג' החלוקות שבתומ"צ, בכל הענינים הגשמיים

(36) נדרים לח, א. שבת צב, א.

(37) תהלים קיח, ז.

(38) סד"ה הוי' לי בעוזרי (לעיל ס"ע 106)

(39) ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב ואילך.

(40) תהלים עח, ה. הקאפיטל תהלים דבעל הגאולה שהתחילו לומר בי"ב תמוז השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך).

ואילך).

שלמטה, שהרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת⁴¹, וכל המצוות קשורים עם האברים הגשמיים, וגם המצוות דחובת הלבבות צריכים להיות מורגשים בבשר הלב הגשמי, כמבואר בכ"מ⁴². והרי כל זה הוא ענין של חיבור הפכים, שנעשה בכח עצמות ומהות דוקא, כנ"ל. ועוד ענין בזה, דכיון שהכח על העבודה נמשך מעצמות ומהות, אזי ההמשכה למטה בעוה"ז הגשמי היא באופן אשר מבלי הבט על השינויים שישנם בעולם והשינויים שישנם באדם העובד, הנה כל ידח ממנו נדח⁴³. וטעם הדבר הוא, לפי שהאדם העובד הוא בצלמנו כדמותינו⁴⁴, היינו, שיש בו עצם הנשמה, בחי' היחידה שבנפש, שלא שייך בה שינויים, והיא תמיד כאמנה אתו⁴⁵, חבוקה ודבוקה בכ⁴⁶, וממנה נמשכת העבודה ברעותא דלבא ובמסירות נפש, אשר מבלי הבט על כל ההעלמות וההסתרים, וכל למלא שליחותו באופן של התאחדות כל ההפכים.

ו) **וזהו** ברוך הגומל לחייבים טובות, דהנה, חייבים הם אלו שלא מילאו כל מה שצריכים למלא בעבודתם, מצד א' מד' הענינים הדולך במדבר, או חולה, או חבוש בבית האסורים, או פורש לים, כמבואר בהמאמר⁴⁷ פרטי החילוקים בזה, שמצד זה נחסר בעבודתו לעת מן העתים. ואעפ"כ, הנה הקב"ה הוא גומל לחייבים טובות, אין טוב אלא תורה⁴⁸, ואין טוב אלא מצוות, שזהו טוב האמיתי, טוב לשמים וטוב לבריות⁴⁹, והיינו, שניתן להם (לחייבים) בתור גמ"ח מלמעלה שיצאו מכל ד' הענינים המונעים ומעכבים, למעמד ומצב של חירות וגאולה (שהרי ע"פ דין מברכים ברכת הגומל בשעה שחוזר לבוריו⁵⁰), ואז יכולים למלא את החוב המוטל עליהם כו'. וזהו שנוסח הברכה הוא באופן שמזכיר ענין החובה, כיון שתכלית ופנימיות הכוונה היא שימלא שליחותו בעלמא דין מבלי הבט על השינויים שישנם מבחוץ, ואפילו מבלי הבט על השינויים שישנם מצד כחות הפנימיים, ואפילו מצד כחות המקיפים, אלא שתהי' העבודה מצד רעו"ד ומס"נ מצד בחי' היחידה

(46) נוסח הושענות (יום ג).	(41) ברכות כה, ב.
(47) ד"ה הוי' לי בעוזרי תרפ"ז בסופו (ע' רטז).	(42) סה"מ תרצ"ז ע' 282 וש"נ. ד"ה באתי לגני תשי"ב פ"ד (תו"מ ח"ד ריש ע' 295).
(48) אבות פ"ו, ג.	ובכ"מ.
(49) קידושין מ, א.	(43) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט.
(50) ראה סדר ברכות הנהנין לאדה"ז פי"ג ס"ה.	(44) בראשית א, כו.
	(45) תניא ספכ"ד.

שבנפש, שאז נעשה אצל בני יעקב הענין דכליתם, שעומדים בתנועה של כלות הנפש, ועי"ז ממשיכים למטה את הענין דאני הוי' לא שניתי, שגם בהבטחה אין שינויים כלל, והקב"ה מברך את בני ישראל (הגומל לחייבים טובות) שיוכלו למלא שליחותם בעניני התומ"צ, ועי"ז נמשכת ברכת הוי' בכל צרכי האדם, הוא ובני ביתו, בבני חיי ומזוני רויחי.

